

Лицарська література

Значним явищем середньовічної культури є лицарська література, розквіт якої припадає на XII- XIII ст. Батьківщиною лицарського роману є Північна Франція і володіння англійських Плантагенетів . Тут при феодальних дворах і замках в XII ст. вже панувала витончена куртуазна культура і створювалися літературні центри. Якщо в героїчному епосі герой здійснює подвиги в ім'я племені чи держави, то в романі на першому плані - власні інтереси особистості. Типовим персонажем роману є мандрівний лицар, який іде на подвиги та «авантюри» заради слави, морального вдосконалення та на честь своєї дами.

**Три цикли
рицарського
роману**

```
graph TD; A[Три цикли рицарського роману] --- B[Античний]; A --- C[Бретонський]; A --- D[Візантійський]
```

Античний

Бретонський

**Візантійськи
й**

АНТИЧНИЙ ЦИКЛ

Початковий період у розвитку роману проходить приблизно в 50-ті роки XII ст. В цей час проявляється тенденція ознайомити французьке суспільство з античними легендами і творами античних авторів.

«Роман про Фіви» - анонімний рицарський роман середини XII століття. В структурі чутно відлуння хрестових походів, які ще були в пам'яті. Тому похід "сімки" проти Фів сприймається як експедиція хрестових загонів.

«Роман про Енея» (близько 1160 р.) анонімного автора виник, напевно, в Нормандії і є переказом «Енеїди» Вергілія. Дослідники вважають «Енея» важливою віхою в розвитку куртуазної літератури, що знаменує перехід від історичного до любовного роману. Автор запозичив у Овідія його ідею кохання-хвороби.

Історичною вигадкою є **«Роман про Брута»** нормандця Васа. За структурою він ідентичний з **«Романом про Олександра»**. Це історія змужніння і подвигів героя з раннього дитинства до трагічної смерті в результаті зради; римський республіканець зображений у ньому як прародич британців.

БРЕТОНСЬКИЙ ЦИКЛ

Сюжети творів бретонського циклу пов'язані з бретонськими (кельтськими) фольклорними джерелами. Звичайно, матеріал цей переосмислювався в дусі ідеології тих часів. З величезної кількості бретонських повістей за ідейно-тематичною ознакою виділяють:

- 1) бретонські ле;**
- 2) романи про Трістана та Ізольду;**
- 3) артурівські романи;**
- 4) романи про святий Грааль.**

Бретонські ле - це невеличкі віршовані новели любовного змісту (від 200 до 1000 рядків). Характерними рисами ле є лаконізм, велика зконцентровано-ваність змісту, фантастика. На першому плані у них завжди гостро конфліктна ситуація - нещасливе або трагічне кохання. Зберігся збірник 1175 року англо-нормандської поетеси Нарли Французької, який увібрав у себе 12 ле.

Ле «Гора двох закоханих»: король видає дочку заміж за того, хто на руках без зупинки підніме неї на вершину високої гори. Один лицар доносить її, але вмирає на самій вершині, вона помирає від скорботи за ним.

Бретонська основа відчутна і в новелі **«Ланвіль»**. Це розповідь про одного з рицарів легендарного короля Артура, який став обранцем феї. На вимогу королеви Генієври, закоханої в рицаря, він змушений був зізнатися, що кохає іншу, яка є прекраснішою за королеву. Порушення таємниці кохання призводить (за кельтськими повір'ями) до розриву між закоханими. Але почуття Ланвіля настільки міцні, що він назавжди покинув суспільство і помчав за своєю коханою в зачарований край.

Романи про Трістана та Ізольду. Куртуазні романи про кохання рицаря Трістана до королеви Ізольди належать до найпопулярніших у середньовіччя.

З того, що збереглося, найбільш значними є віршовані романи француза Берулі і нормандця Тома. Древні не могли пояснити механіку виникнення почуття. Дії чарівний любовний напій. Але проходить три роки, напій повинен перестати діяти, але вони усе ще люблять один одного. Кульмінація: вигнання Трістана й Ізольди. Марк, дядько Трістана, їх виправдовує. Вони повертаються. Трістан знаходить собі дружину Ізольду Білоруку, схожу на ту Ізольду. Але він нещасливий. Закінчується все смертю: Трістан занедужує, урятувати його може тільки Ізольда. Марк відпускає Ізольду. Але Ізольда Білорука обманює Трістана - вона говорить, що на кораблі чорне вітрило, виходить, що Ізольда не приїде. Трістан помирає, Ізольда теж.

Артурівські романи.

Протягом століть надзвичайно популярними були так звані артурівські романи (або романи Круглого Столу), пов'язані з іменем легендарного героя кельтських переказів.

Справжнім творцем артурівського роману є видатний французький епік Кретьєн де Труа (друга половина XII ст.). Найбільш відомі романи: *«Роман про Ланселота або Лицаря воза»*, *«Івен, лицар лева»* й *«Персіваль»*

Романи про святий Грааль. Ця група бретонських романів є спробою поєднання світського рицарського ідеалу з пануючими релігійними догмами. У французькому варіанті - це чаша, з якої в останню вечерю пив Христос, а потім туди зібрали його кров. Дуже популярний твір *Кретьєна де Труа «Персеваль, або Повість про Грааль»* є однією з перших спроб обробки переказу про Грааль.

Візантійський цикл

Так звані візантійські романи - це досить значна група творів, у сюжетній структурі яких багато спільного з пізньогрецьким романом «зліднів».

Класичним зразком такого жанру є французький анонімний роман *«Флуар і Бланшефлор»* (близько 1170 р.), винятково популярний у середні віки. Це розповідь про кохання двох юних сердець - сарацинського принца Флуара і дочки полоненої християнки Бланшефлор.

Яскравим взірцем візантійського роману є також пісня-казка *«Окассен і Ніколет»*, яка виникла на початку XIII ст. в Пікардії (Північно-Західна Франція). Героїв розділяє соціальне становище і віра: Окассен графський син, Ніколет - сарацинська полонянка.